

روزه

فضائل، فوائد، احکام و آداب

تألیف:

مسین تاجی گله داری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حق چاپ محفوظ است

سنن بوک
www.SunniBook.net

سنن بوک - کتابخانه مجازی اهل سنت
www.SunniBook.net

سنت دانلود - بزرگترین مرکز دانلود اهل سنت
www.SunnatDownload.com

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	
تعریف روزه.....	
فضیلت روزه و ماه رمضان.....	
ویژگیهای ماه رمضان.....	
ماه رمضان چگونه اثبات می شود؟.....	
حکم روزه رمضان.....	
چگونه ماه رمضان را استقبال کنیم؟.....	
شرایط وجوب روزه.....	
شرایط صحت روزه.....	
ارکان روزه.....	
مستحبات و سنتهای روزه.....	
آداب روزه.....	
فوائد روزه.....	
چیزهایی که روزه را باطل می کند.....	
چیزهایی که روزه را باطل نمی کند.....	
کسانی که می توانند افطار کنند.....	
روزه های سنت.....	
ایامی که روزه گرفتن حرام است.....	
ایامی که روزه گرفتن مکروه است.....	
نماز تراویح.....	

.....اعتكاف

.....اركان اعتكاف

.....شروط اعتكاف كننده

.....آداب اعتكاف

.....آنچه اعتكاف را باطل می كند

.....شب قدر

.....زكات فطر

.....حكمت آن

.....بر چه کسانی واجب است؟

.....مقدار و نوع آن

.....زمان پرداخت

.....نماز عید

بسم الله الرحمن الرحيم

پیش گفتار

الحمد لله الرب العالمین، والصلوة والسلام علی سید المرسلین نبینا محمد علی آله وصحبه داجعین، وبعد: روزه یکی از پایه های پنجگانه اسلام است، وعبادتی است پنهان که ریا و خود نمایی در آن راه ندارد، و تنها خداوند از حقیقت آن آگاهی دارد و بدین خاطر است که خداوند در حدیث قدسی فرموده است: «الصوم لی وانا اجزی به» «روزه برای من است. و من پاداش آن را می دهم».

فریضه روزه در تمام ادیان آسمانی وجود داشته چنانکه قرآن به آن اشاره کرده است: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [سوره بقره: ۱۸۳].

روزه حقیقی آن است که انسان علاوه بر خودداری از خوردن و نوشیدن و آمیزش جنسی، از تمام اعمال و اقوالی که روزه را خدشه دار می سازد اجتناب نماید.

خداوند متعال روزه را در ماه مبارك رمضان فرض گردانید، ماهی که کتاب زندگی و حیات بخش، قرآن کریم را در آن نازل کرده است ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾.

آن کتابی که باید مشعل فروزان راه مسلمان باشد، کتابی که باید تلاوت نمود و به احکام و فراینش جامه عمل پوشید. ماه مبارك رمضان ماه تجارت با خداوند است، ماهی است که در آن رحمت و مغفرت بسوی انسانها سرازیر است. رمضان بهترین دانشگاه خود سازی است که در آن انسان صبر و بردباری و گذشت، اتحاد و یگانگی، بذل و انفاق، عدل و مساوات آموزش می بیند.

کتابی که اکنون به شما خوانندگان گرامی تقدیم می دارم شامل فضایل، احکام و فواید و آنچه متعلق به روزه است، می باشد. که بصورت مختصر، ساده و همراه با ذکر دلیل از قرآن و سنت جمع آوری نموده ام.

خدا را سپاس می گویم که این توفیق را به بنده عنایت فرمود.

از خداوند مسئلت دارم که این عمل را خالصانه برای رضای خویش بپذیرد. با امید اینکه برادران و خواهران مسلمان از آن بهرمند شوند، و ما را در دعاهای خیر خود شریک سازند.

التماس دعای خیر

حسین تاجی گله داری

تعریف روزه (صوم):

صوم در لغت به معنی خود داری و پرهیز است.

و در قرآن آمده: ﴿إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أَكَلَّمَهُ الْيَوْمَ نِسِيًّا﴾ [مریم: ۲۶]. «من برای خداوند رحمان روزه ای نذر کرده ام، بنا براین امروز با هیچ انسانی سخن نمی گویم».

و معنی شرعی صوم (روزه) عبارت است از: خودداری از خوردن و آشامیدن و آمیزش، از طلوع فجر تا غروب آفتاب، همراه با نیت، و قصد تقرب به خداوند بزرگ.

فضیلت روزه و ماه رمضان

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ [بقره: ۱۸۵]. «ماه رمضان، ماهی که قرآن برای راهنمایی و هدایت مردم و نشانه های هدایت و جدا کننده میان حق و باطل در آن نازل شده است پس کسی که در ماه رمضان حاضر باشد، باید روزه بگیرد».

ماه رمضان، ماه عبادت و طاعت است، ماه نزول قرآن کریم است، درباره این ماه پر برکت فضایل بسیاری آمده است ما در اینجا به ذکر گوشه هایی از این فضایل می پردازیم.

۱- ابو هریره رضی الله عنه می فرماید: رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: «کسی که براساس ایمان به خدا و امید اجر و پاداش از او ماه رمضان را روزه بگیرد. گناهان گذشته اش بخشیده می شود».^۱

۲- واز ابو هریره رضی الله عنه روایت است که می گوید: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «خداوند عزوجل می فرماید: همه اعمال فرزندان آدم برای خودش است. مگر روزه. که به راستی برای من است. و من خودم پاداش آن را می دهم. روزه

^۱ - امام بخاری (۱۹۰۱) و مسلم (۷۶۰) روایت کرده اند

سپر است. پس هرگاه روز روزه داری یکی از شما بود. سخن زشت و ناسزا نگوید و فریاد نزند. و هرگاه کسی به او ناسزا گفت. یا با او درگیر شد. بگوید: من روزه ام. قسم به خداوندی که جان محمد در دست او است. تغییر بوی دهان شخص روزه دار نزد خداوند از بوی مشک خوشبو تر است. و برای شخص روزه دار دو خوشحالی است که با آن خوشحال می گردد: ^۱ هنگامی که افطار می کند. به افطارش خوشحال می شود. و هنگامی که پروردگارش را ملاقات می کند. به روزه اش خوشحال می شود.^۲

۳- از سهل بن رضی الله عنه روایت است که می گوید: رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: «همانا در بهشت دروازه ای است که به آن «ریان» گفته می شود. در روز قیامت تنها روزه داران از آن وارد می شوند. ندا داده می شود: روزه داران کجا هستند؟ آنگاه بر می خیزند. و از آن دروازه وارد می شوند. پس از آنکه وارد شدند. دروازه بسته می شود. و کسی دیگر از آن وارد نمی شوند».^۱

۴- از ابو هریره رضی الله عنه روایت است که می گوید: رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید: «هرگاه ماه رمضان فرا رسد درهای بهشت گشوده می شود. و درهای دوزخ بسته می گردد. و شیاطین در بند و زنجیر می شوند».^۲

۵- در روایت دیگر آمده: «هرگاه ماه رمضان فرا رسد درهای رحمت باز می شود. و درهای دوزخ بسته می گردد و شیاطین به زنجیر کشیده می شوند».^۳

۶- و در روایت امام ترمذی در دنباله حدیث چنین آمده است: «و ندا دهنده ای ندا می دهد. ای کسی که خواهان خیره و خوبی هستی. جلو بیا. وای کسی که خواهان شر و بی هستی. دست بردار. و خداوند بندگان را از آتش آزاد می کند. و این در همه شبهای رمضان است».^۱

همچنان که گفتیم احادیث بسیاری درباره فضیلت روزه و ماه مبارك رمضان آمده است که ما در اینجا به همین قدر اکتفا می کنیم. امید است که خداوند توفیق دهد تا به این احادیث عمل نمائیم.

^۲- امام بخاری (۱۹۰۴) و مسلم (۱۱۵۱) روایت کرده اند

^۱- امام بخاری (۱۸۹۶) و مسلم (۱۱۵۲)

^۲- امام بخاری (۱۸۹۸) و مسلم (۱۰۷۹)

^۳- صحیح مسلم (۲/۱۰۷۹)

^۱- سنن ترمذی (۶۸۲)

ویژگیهای ماه رمضان

۱- ماه رمضان ماه بخشش گناهان است، کسی که بر اساس ایمان به خدا و طلب اجر و پاداش این ماه مبارک را روزه بگیرد و رکن چهارم اسلام را بجای آورد، و شبهای آن با قیام و تهجد سپری کند، گناهانش بخشیده می گردد.

۲- ماه رمضان ماهی است که عظیم ترین کتاب الهی قرآن کریم کتابی که ﴿هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ﴾ [بقره: ۱۸۵] «راهنمای مردم، و نشانه های هدایت. و جدا کننده میان حق و باطل است». بر پیامبر اسلام ﷺ نازل شده است.

۳- در ماه رمضان شبی وجود دارد که آن شب از هزار ماه یعنی ۸۳ سال و چهار ماه بهتر است، آن شب. شب قدر است. ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ (۱) وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ (۲) لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ (۳) تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ (۴) سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ (۵)﴾ [سوره قدر]. «شب قدر بهتر از هزار ماه است. فرشتگان و روح (جبرئیل) در آن شب به اجازه پروردگارشان برای هر کاری فرود می آیند. آن شب تا طلوع فجر سلام. و سلامتی است».

۴- بزرگترین معرکه ای که میان اهل توحید و اهل شرك واقع گردید، و اهل توحید بر اهل شرك پیروز شدند، و خداوند میان حق و باطل جدای انداخت، غزوه بدر کبری بود که در هفدهم ماه رمضان اتفاق افتاد.

۵- فتح مکه، در ماه رمضان صورت گرفته است.

۶- بجای آوردن نمازهای سنت در ماه رمضان، ثوابش برابر با نماز فریضه در غیر رمضان است، و نمازهای فریضه، برابر با هفتاد فریضه در غیر رمضان می باشد.^۱

۷ - ماه رمضان ماهی است که در وازهای رحمت، و بهشت باز می شود، و در وازه های دوزخ بسته می گردد، و شیاطین در زنجیرها بسته می شوند.

^۱ - به صحیح ابن خزمه (۱۹/۳) و شعب الایمان بیهقی (۳۰۵/۳) رجوع شود.

- ۸- در هر شب از شبهای رمضان منادی از آسمان ندا می دهد ای کسی که خواهان خیر و خوبی هستی جلو بیا، وای کسی که خواهان شر و بدی هستی دست بردار.
- ۹- در شبهای رمضان خداوند بزرگ بندگان را از آتش جهنم آزاد می کند.
- ۱۰- رمضان ماهی است که اولش رحمت، ونیمه اش مغفرت، و آخرش آزادی و رهای از آتش است.
- ۱۱- رمضان ماه صبر و بردباری است، پاداش صبر بهشت است.
- ۱۲- ثواب انجام دادن عمره در ماه رمضان، مانند ثواب انجام دادن حج همراه رسول الله ﷺ است.
- ۱۳- ماه رمضان ماه بخشش و احسان است.
- ۱۴- در شب آخر رمضان خداوند گناه روزه داران را می بخشد، چنانکه گارگر بعد از به پایان رساندن کارش مزدش را دریافت می کند.

ماه رمضان چگونه اثبات می گردد

- ماه مبارك رمضان به دو گونه اثبات می شود:
- رویت هلال ماه رمضان، اگر يك فرد عادل و راستگو هلال ماه رمضان را ببیند، گواهی او برای اثبات هلال کافی است.
- این در صورتی است که آسمان صاف باشد و اگر آسمان ابری بود و ماه رویت نشد، باید:
- سی روز ماه شعبان را کامل نمود.
- پیا مبر ﷺ می فرماید: «با دیدن ماه روزه بگیرید. و با دیدنش افطار کنید، پس اگر (بخاطر ابری بودن آسمان) هلال بر شما پوشیده بود، سی روز ماه شعبان را کامل کنید».
- * لازم به ذکر است که برای اثبات هلال شوال گواهی يك نفر کافی نیست، بلکه باید دونفر عادل گواهی دهند، و در صورت دیده نشدن ماه، باید سی روز روزه گرفت.

حکم روزه رمضان

روزه رمضان پایه و رکن چهارم اسلام است، و بر همه کسانی که شرایط لازم را داشته باشند فرض و واجب است. روزه در ماه شعبان سال دوم هجری واجب گردید.

و وجوب روزه با نص صریح قرآن و سنت رسول الله ﷺ ثابت است.

قرآن کریم می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [بقره: ۱۸۳].

«ای کسانی که ایمان آورده اید، روزه بر شما فرض شده، همانگونه که بر کسانی که قبل از شما فرض شده بود، تا پرهیز گار شوید».

و می فرماید: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [بقره: ۱۸۵]. «ماه رمضان، ماهی که قرآن

برای راهنمایی و هدایت مردم و نشانه های هدایت، و جدا کننده میان حق و باطل در آن نازل شده است. پس کسی که در ماه رمضان حاضر باشد، باید روزه بگیرد، و آن کسی که بیمار یا در سفر است، روزهای دیگری راجبای آن، «روزه بگیرد» خداوند برای شما آسانی می خواهد، سختی و زحمت شما را نمی خواهد، برای اینکه این روزها را کامل کنید، و خدا را به خاطر اینکه شما را هدایت کرده، بزرگ بشمرید، باشد که سپاس گذاری کنید.» و رسول الله ﷺ می فرماید:

«بنی السلام علی خمس: شهاده ان لا اله الا الله و ان محمدا رسول الله. و اقام الصلاة، و ايتا الزكاه. و حج البيت، و صوم رمضان»^۱.

«اسلام بر پنج پایه و اساس بنا شده است:

۱- گواهی دادن به اینکه نیست معبودی به حق بجز خدای یکتا و اینکه محمد ﷺ فرستاده خداست.

۲- برپا داشتن نماز.

۳- پرداخت زکات.

۴- حج خانه خدا.

^۱ - امام بخاری (۸) و مسلم (۱۶) روایت کرده اند.

۵- روزه رمضان.

و همچنین امت اسلامی بر واجب بودن روزه رمضان اجماع و اتفاق دارند، و یکی از ارکان و پایه های اساسی اسلام، و از مسلمات و ضروریات دین بشمار می آید.

و کسی که آن را انکار کند کافر و از دین اسلام مرتد می گردد.

چگونه ماه رمضان را استقبال کنیم؟

مسلمانان صدر اول اسلام از صحابه کرام و تابعین رضی الله عنهم اجمعین به ماه رمضان اهتمام ویژه ای می دادند، از خداوند می خواستند که آنها را تا ماه رمضان زنده نگه دارد تا اینکه بتوانند این ماه پر فیض را روزه بگیرند، و با قدوم رمضان خوشحال می شدند، روزهای آن را روزه و شبهایش را با نماز شب و تلاوت قرآن زنده نگه می داشتند، و در این ماه با انجام انواع طاعات نفس خود را تزکیه و پاک می نمودند.

و همچنین خود را برای جهاد با دشمنان آماده می کردند.

و همچنانکه ذکر کردیم بزرگترین غزوه و جنگ یعنی جنگ بدر در ماه رمضان اتفاق افتاد، فتح مکه نیز در ماه رمضان بود.

آنها می دانستند که ماه رمضان ماه کسالت و تبلی و خواب نیست، چنانکه برخی چنین گمان می کنند، بلکه باید گفت ماه رمضان ماه عبادت، جهاد، و عمل است پس باید این ماه پر برکت را گرامی بداریم و این فرصت را غنیمت بشماریم و این ایام را با انواع عبادت و طاعات از ذکر و تلاوت سپری کنیم.

* قبل از هر چیز باید بسوی خدا بر گردیم و خالصانه از تمام گناهان توبه کنیم، و با خدای خویش عهد ببندیم که

بسوی

گناهان باز نخواهیم گشت و بنده مخلص و فرمانبری خواهیم بود، در این ماه کوشا باشیم که به واجبات

ستحبات عمل کنیم و از محرمات و مکروهات اجتناب ورزیم.

* باید تمام اعضای بدن ما در این ماه روزه باشد، بطوریکه زبان از غیبت و سخن چینی و کلام زشت و حرام، چشم از نگاه به نامحرم، و گوش از شنیدن سخنان حرام امثال غیبت، آوازوترانه، و دست و پا از انجام دادن اعمال حرام، مصون و روزه دار باشد.

* روزه و نمازهای تراویح در ماه رمضان بایدازروی اخلاص و ایمان و امید اجر و پاداش از خداوند باشد نه بخاطر پیروی از مردم یا ترس از آنها روزه گرفت.

چنانچه پیا مبر علیه السلام فرموده است: «کسی که بر اساس ایمان به خدا و امید اجر از وی روزه گرفت گنا هان گذشته اش بخشیده می شود».

و فرموده: «کسی که بر اساس ایمان و اخلاص و طلب اجر از خداوند در ماه رمضان به نماز و شب زنده داری بپردازد گناهان گذشته اش بخشیده میشود».

* برادران مسلمان باید توجه داشته باشند که شایسته است که در نمازهای تراویح با جماعت شرکت کنند و همراه امام نماز بخوانند تا اینکه امام از نماز منصرفو فارغ شود، تا اینکه اجر و پاداش قیام شب بدست آورند. رسول الله صلی الله علیه و آله می فرماید: «کسی که همراه امام به نماز ایستاد تا اینکه امام از نماز فارغ شد برایش قیام شب نوشته می شود» ۳

* در ماه مبارك رمضان شب قدر را فراموش نکنیم آن شب مبارکی که از هزار ماه یعنی ۸۳ سال و چهار ماه افضل و بهتر است، این شب مبارك در ده روز اخیر رمضان است، با زنده داری این ده شب اخیر، با ذکر و دعا و استغفار و تلاوت قرآن بتوانیم فضیلت شب قدر را دریا بیم.

* از اعتکاف در ماه رمضان بخصوص ده روز آخر غافل نباشیم.

* ماه رمضان ماه احسان و نیکو کاری است ماهی است که باید به فکر دیگران بود. پس با انفاق و بخشش و با صدقه دادن به مستمندان به یاد آنها باشیم.

* ماه رمضان ماه نزول قرآن است، پس اوقات خود را با تلاوت قرآن کریم سپری کنیم و در این ماله با کلام الهی انس بگیریم، و در آیاتش تدبر و تفکر بکنیم و بدانیم که قرآن کریم در روز قیامت برای انسان شفاعت می کند.

* عزیزان، عمر انسان کوتاه و محدود است پس این ایام فرخنده و گرمی را با لغو و لعب و سر گرمیهای بیهوده تلف نکنیم، و بدانیم که روز قیامت از این اوقات پرسیده می شویم.

شرایط وجوب روزه

شرایط وجوب روزه عبارت است از:

- ۱- اسلام، پس بر فردی که کافراست روزه واجب نیست تا اینکه مسلمان شود.
- ۲- عقل، پس بر شخص دیوانه روزه واجب نیست، زیرا که تکلیف از وی برداشته شده است.
- رسول الله ﷺ فرموده است: « قلم تکلیف از سه نفر برداشته شده است: شخص دیوانه تا زمانی که بهبودی یابد. کسی که خوابیده تا زمانی که بیدار گردد ، و از كودك تا زمانی که بالغ شود».
- ۳- بلوغ، پس بر کودکان روزه واجب نیست، تا زمانی که بالغ شوند، اما اگر توانای داشته باشند خوب است که آنها را به روزه امر کرد تا اینکه عادت بگیرند.
- ۴- توانائی بر روزه گرفتن، پس شخصی که بخاطر بزرگ سالی یا بیماری مزمن توانایی روزه گرفتن ندارد، بر وی واجب نیست، و در ازای هر روز به يك نفر مسکین غذا بدهد.

شرایط صحت روزه

- شرایط صحت و درست بودن روزه عبارت است از:
- ۱- اسلام، پس روزه شخص کافر صحیح نیست.
 - ۲ - عقل، روزه انسان دیوانه صحیح نمی باشد.
 - ۳ - تمیز، پس روزه كودك غیر ممیز درست نیست.
 - ۴ - پاك بودن از موانع شرعی، مثل: حیض، و نفاس که رد صورت وجود آن روزه درست نیست پس روزه خانهای درست است که از عادت ماهیانه و از خون بعد از زایمان پاك باشند.
 - ۵ - نیت، باید در شب و پیش از طلوع فجر نیت روزه داشته باشد.
 - و جای نیت در قلب است. و بدون نیت روزه درست نیست.

ارکان روزه

۱- نیت، روزه دار باید در شب و قبل از طلوع فجر نیت و قصد روزه فردا را داشته باشد، و با زبان نیت کردن لزومی ندارد زیرا از رسول خدا ﷺ ثابت نشده است و از آنجای که نیت جز اعمال قلب بشمار می آید، بلند شدن در شب برای سحری خوردن، جزئی نیت محسوب می گردد.

پیامبر ﷺ می فرماید: «انما الاعمال بالنیات» «همانا کردارها به قصد نیت بستگی دارد».^۱

امالمومنین حفصه رضی الله عنهاروایت می کند که رسول الله ﷺ فرمود: «کسی که (در شب) و قبل از طلوع فجر نیت و قصد روزه نکند. در حقیقت آن روز را روزه نگرفته است».^۲

* آنچه ذکر شد در ارتباط با روزه فرض ماه رمضان بود، اما برای روزه سنت نیت کردن در شب لازم نیست بلکه اگر از طلوع فجر چیزی نخورده باشد و با همسرش همبستری نکرده باشد، روزه اش درست است.

زیرا که: «پیامبر ﷺ به منزلش وارد می شد، و از همسران می پرسید، آیا چیزی برای خوردن دارید؟ اگر آنها می گفتند خیر ایشان می فرمودند: پس من روزه هستم».^۱

۲- خودداری از آنچه که روزه را باطل می کند، از خوردن، آشامیدن، و جماع، از طلوع فجر تا غروب آفتاب. خداوند می فرماید: ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصَّيَّامَ إِلَى اللَّيْلِ﴾ [بقره: ۱۸۷] «بخورید و بیاشامید، تا زمانی که رشته سفید (فجر) از رشته سیاه (شب) برای شما معلوم و آشکار شود، سپس روزه را تا فرارسیدن شب کامل کنید».

مستحبات و سنتهای روزه

روزه دارای مستحبات و سنتهای است که رعایت آنها برای روزه دار مستحب است:

۱- سحری خوردن، حضرت انس رضی الله عنه از پیامبر ﷺ روایت می کند که می فرماید: «سحری بخورید زیرا که در سحری خوردن برکت است».^۱

* این سنت با لقمه ای نان و یا جرعه ای آب تحقیق میابد.

^۱ امام بخاری (۱) و مسلم (۱۹۰۷)

^۲ حدیث صحیح است امام احمد (۲۸۷/۶) و ابو داود (۲۴۵۴) و ترمذی (۷۳۰) و نسائی (۲۳۳۱) روایت کرده اند.

^۱ امام مسلم (۱۱۵۴) و احمد (۲۰۷/۶) و ابو داود (۲۴۵۵)

^۱ امام بخاری (۱۹۲۳) و امام مسلم (۱۹۰۵)

ابو سعید خدری رضی الله عنه می گوید، رسول خدا ﷺ فرمود: «سحری خوردن برکت است. پس آن را ترك نکنید. اگر چه با نوشیدن جرعه ای آب باشد. زیرا خداوند و فرشتگانش بر کسانی که سحری می خورند درود می فرستند».^۲

* به تاخیر انداختن سحری مستحب است، حضرت زید بن ثابت رضی الله عنه می فرماید: «ما همراه پیامبر ﷺ سحری خوردیم، سپس برای نماز صبح بر خاستیم. (از زید پرسیده شد) فاصله زمانی بین اذان و سحری چقدر بود؟ فرمود: به اندازه تلاوت ۵۰ آیه بود».^۱

* اگر شخصی در حال سحری خوردن بود، لقمه یا لیوان آب در دستش باشد و مؤذن اذان فجر بگوید، در این صورت می تواند آن لقمه را بخورد و لیوان آب را بنوشد، زیرا پیامبر ﷺ فرموده است: هرگاه یکی از شما صدای اذان را شنید در حالی که کاسه (غذا) در دستش است تا زمانی که حاجت خود را برآورده نکرده آن را بر زمین نگذارد».^۲

۳- تعجیل در افطار، پس از اینکه غروب آفتاب محقق گردید، مستحب است که روزه دار در افطار نمودن عجله و شتاب نماید. زیرا رسول خدا ﷺ فرموده است: «مردم پیوسته در خیر و خوبی هستند تا زمانی که در افطار تعجیل و شتاب می نمایند».^۱

۴- با رطب یا خرما افطار کردن، و اگر میسر نبود با آب، و در صورتی که آب در دسترس نداشته باشد با هر چیز حلالی که میسر شود افطار کند.

رسول الله ﷺ فرموده است: «هرگاه یکی از شما خواست افطار کند. پس بوسیله خرما افطار کند زیرا که برکت است. و اگر خرما نیابد آنگاه با آب افطار نماید زیرا آب پاکیزه است».^۲

حضرت انس رضی الله عنه می فرماید: «رسول الله ﷺ قبل از اینکه نماز (مغرب) را بخواند با چند دانه رطب افطار می کردند. پس اگر رطب در دسترس نبود با خرما و اگر آنهم نبود. با چند جرعه آب افطار می کردند».^۳

^۲-حدیث صحیح است، امام احمد (۱۲/۳)

^۱-امام بخاری (۱۹۲۱) و مسلم (۱۰۶۷)

^۲-حدیث صحیح است، امام ابو داود (۲۳۳۳) روایت کرده اند

^۱-امام بخاری (۱۹۵۷) و مسلم (۱۰۹۸) روایت کرده اند

^۲-حدیث صحیح است. امام ابو داود (۲۳۵۵) و ابن ماجه (۱۶۹۹)

^۳-حدیث صحیح است. امام ابو داود (۲۳۵۶) و ترمذی (۶۹۶) روایت کرده اند.

* یکی از حکمت افطار کردن با رطب یا خرما اینست که شیرین می باشد، و شیرینی نیروی چشم که توسط روزه ضعیف شده تقویت می کند، همچنین از خواص خرما اینست که اگر بعد از خالی بودن معده تناول شود به هضم آن کمک می کند، و در مورد آب باید گفت که باعث تازه و تر شدن کبد می شود چونکه در هنگام روزه مقداری خشک شده است .

۵-دعایه هنگام افطار، برای روزه دار مستحب است که این دعا را بخواند:

«ذهب الظما و ابتلت العروق و ثبت الا جران شا الله تعالى». «تشنگی رفت . و رگها تر و سیراب شد . و پاداش و اجر ثبت و محقق گردید اگر خدا بخواهد».^۱

* هنگام افطار، وقت اجابت دعا است و باید این وقت را غنیمت شمرد، عبدالله بن عمرو بن عاص روایت می کند که پیامبر ﷺ فرمود: «برای روزه دار به هنگام افطار دعایی است که رد نمی شود».^۱

آداب روزه

۱-نگه داری زبان از سخنان بیهوده، بر روزه دار واجب است که از دروغ، غیبت، وسخن چینی و ناسزا گفتن، و دشنام دادن به شدت پرهیز کند، و زبان خود را به ذکر خدا و تلاوت قرآن مشغول نماید .

پیامبر ﷺ می فرماید: «کسی که سخن زشت و ناروا، و عمل کردن به آن را رها نکند، خداوند را به آب و غذا نخوردن وی نیازی نیست».^۱

رسول اکرم ﷺ می فرماید: «روزه سپر است . هرگاه روزه بودید . زبان را به دشنام و ناسزا گفتن و نادانی، نگشایید . اگر کسی به او ناسزا گفت یا با وی در گیر شد پس در جواب بگوید من روزه ام، من روزه ام».^۲

۲-حفظ و نگه داری چشم، بر روزه دار واجب است چشم خود را از نگاه کردن به حرام حفظ نماید، و سر به زیر باشد و نگاه خود را از نامحرم فرو بندد و بداند که نگاه تیری مسموم از تیرهای شیطان است.

^۱-امام ابو داود (۲۳۵۷) از عبدالله بن رضی الله عنهما روایت کرده است که پیامبر (ص) هنگامی که افطار می کردند این دعا را می خواندند

۱-ابن ماجه (۱۷۵۳) و حاکم (۴۲۲/۱)

^۱-امام بخاری (۱۹۰۳)

^۲-امام بخاری (۱۹۰۱) و مسلم (۷۶۰)

۳- حفظ و نگه داری گوش، شخص روزه دار باید بکوشد که گوش خود را از شنیدن سخنان حرام، غیبت و سخن چینی، و ترانه و موسیقی مصون و محفوظ بدارد. و بجای اینها به تلاوت قرآن کریم گوش فرا دهد.

۴- دست و پا، و سایر اعضای خود را از مرتکب شدن هر نوع گناه و معصیت و کارهای ناپسند محفوظ دارد رسول الله ﷺ می فرماید: «چه بسا روزه دارانی هستند که بجز گرسنگی و تشنگی از روزه خویش بهره ای ندارند»^۱.

از پر خوری و اسراف هنگام افطار، و سحری پرهیز کند، زیرا پر خوری و اسراف منافع و حکمتهای روزه را از بین می برد.

۶- افطاری دادن به روزه داران، پیامبر ﷺ می فرماید: «کسی که به روزه داری افطار دهد پاداشی مانند پاداش روزه دار خواهد داشت. بدون اینکه از پاداش روزه دار کاسته شود»^۱.

شخصی که برای صرف افطار دعوت شده است اگر عذری ندارد، باید دعوت را بپذیرد و بعد از افطار برای دعوت کننده چنین دعا کند: «افطر عندکم الصائمون و اکل طعامکم الابرار. وصلت علیکم الملائکه»^۲. (روزه داران نزد شما افطار کردند. و نیکوکاران غذای شما را خوردند. و فرشتگان بر شما درود فرستادند).

۷- بخشش و صدقه به مستمندان و احسان به خویشاوندان و ایتم، ماه رمضان ماه بدل و بخشش است، احسان و نیکی در این ماه فضیلت و ثواب خاصی دارد.

حضرت عبدالله بن عباس می فرماید: «رسول خدا ﷺ بخشنده ترین مردم بود. بخصوص در ماه رمضان هنگامی که جبرئیل (ع) وی را ملاقات می کرد. و جبرئیل در هر شب رمضان می آمد و با پیامبر ﷺ قرآن را مدرسه و مذاکره می کرد. در آن هنگام بخشش و سخاوت پیامبر ﷺ از باد صبا بیشتر و بهتر بود»^۱.

۸- تلاوت قرآن همراه با تدبیر در آیاتش، زیرا ماه رمضان ماه نزول قرآن است، پیامبر ﷺ می فرماید: (قرآن را بخوانید. زیرا که درروز قیامت برای یارانش شفاعت می کند)^۲.

^۱-حدیث صحیح است، امام ابن ماجه (۱۶۹۰) و ابن خزیمه (۱۹۹۷)

^۱-حدیث صحیح است، امام ترمذی (۸۰۷)

^۲-حدیث صحیح است، ابو داود (۳۸۵۴) و ابن ماجه (۱۷۴۷)

^۱-امام بخاری (۶) و مسلم (۲۳۰۸)

^۲-امام مسلم (۸۰۴)

در حدیث دیگر رسول خدا ﷺ فرموده است: «روزه و قرآن در روز قیامت برای بنده گان شفاعت می کند. روزه می گوید: پروردگارا، من مانع غذا خوردن و شهوتش بودم. پس مرا شفیع او قرار بده. و آنگاه هر دو شفاعت می کنند»^۱.

۹- اکثار از طاعات و عبادات به ویژه در ده روز آخر، حضرت ام المومنین عایشه رضی الله عنها روایت می کند که: «هرگاه ده روز آخر رمضان فرا می رسید. رسول الله ﷺ (از همسرانش کناره می گرفت) سخت به عبادت مشغول می شد و شب زنده داری می کرد و اهل خانه را بیدار می نمود»^۲.

فوائد روزه

روزه عبادتی است که فوائد فراوانی را در بر دارد ما در اینجا سعی می کنیم برخی از فوائد روزه را ذکر کنیم :

۱- روزه راه رسیدن به تقوا است .

خداوند می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [بقره: ۱۸۳].

«ای کسانی که ایمان آوردید، روزه بر شما فرض شده، همان گونه که بر کسانی که قبل از شما فرض شده بود، تا، پرهیزگار شوید».

۲- روزه سپری است در مقابل گناهان در دنیا، و همچنین در مقابل آتش جهنم در آخرت. چنانکه پیامبر ﷺ فرموده است: «الصيام جنة» «روزه سپر است».

۳- روزه سبب بخشش گناهان گذشته می شود.

۴- بهترین وسیله برای کنار گذاشتن و ترك انواع باطل می باشد، بطو مثال بهترین فرصت است برای کسانی که اهل دخانیات هستند، از این فرصت استفاده کنند و دخانیات را ترك کنند .

۵- شهوتها را تضعیف می کند، و انسان را بردبار و صبور به بار می آورد، و اراده اش را تقویت می کند .

۶- روزه بهترین دانشگاه خود سازی است که انسان در آن دانشگاه، اخلاص، صبر، وقت شناسی، نظم، طاعت، بخشش، و غیره آموزش می بیند .

^۱- حدیث صحیح است، امام احمد (۱۷۴/۲)

^۲- امام بخاری (۲۰۲۴) و امام مسلم (۱۱۷۴)

۷- روزه به امت اسلامی هماهنگی و اتحاد، عدل و مساوات و ایثار و از خود گذشتگی، بخشش و همدردی با فقرا و مستمندان، یاد می دهد .

۸- روزه دستگاه گوارش را از کار پی در پی راحت می گرداند، و همچنین معده را شستشو داده و آن را تمیز می کند .

۹- جسم و بدن را سالم و تندرست نگه می دارد .

۱۰- قلب را فارغ و راحت می گرداند، و آن را به کارهای که سعادت و رستگاری انسان در آن نهفته است از ذکر و عبادت و تلاوت قرآن، مشغول می سازد .

۱۱- روزه راه های گردش خون که راه ورود شیطان است تنگ می کند، چنانکه پیامبر (ص) می فرماید: «شیطان مانند خون در رگ فرزندان آدم جاری است»^۱.

* پس بخاطر روزه است که می بینیم روان آرام می گیرد و خاطر انسان آسوده می شود، و وسوسه های شیطانی کم می شود و گاهی از بین می رود .

چیزهای که روزه را باطل می کنند

آنچه که روزه را باطل می کند بر دو قسم است :

الف: آنچه که روزه را باطل می کند و فقط قضای آن را واجب می گرداند :

۱- خوردن و آشامیدن بطوری عمدی، اما اگر کسی از روی فراموشی و یا اجبار چیزی خورد یا نوشید، روزه اش صحیح است .

پیامبر ﷺ فرموده است : «کسی که روزه بود . و فراموش کرد آنگاه چیزی خورد یا نوشید . روزه خود را کامل کند زیرا که خداوند به وی غذا و آب داده است»^۱.

۲- استفراغ عمدی، زیرا که پیامبر ﷺ فرموده است : «کسی که استفراغ بر او غلبه کرد بر وی قضا نیست . اما کسی که خود عمداً استفراغ کند . باید قضای آن روز را بگیرد»^۱.

^۱- امام بخاری (۳۲۸۱) و مسلم (۲۱۷۴)

^۱- امام بخاری (۱۹۲۳) و مسلم (۱۱۵۵)

^۱- حدیث صحیح است، امام ابو داود (۲۳۸۰) و ابن ماجه (۱۶۷۶) و ترمذی (۷۲۰)

۳- حیض و نفاس (خون بعد از ولادت) اگر چه يك لحظه قبل از غروب آفتاب باشد، روزه را باطل می کند .
۴- استمنا (جلق زدن) روزه را باطل می کند و قضا آن روز را واجب می گرداند، اما اگر احتلام شد روزه اش صحیح است .

ب- آنچه روزه را باطل می نماید . و قضا و كفاره را واجب می گرداند :
جماع، یعنی نزدیکی و همبستری کردن با همسر در نهار رمضان، که در این صورت روزه باطل می شود و قضا و كفاره هر دو واجب می شود .

«كفاره عبارت است از آزاد کردن غلام مسلمات، یا دو ماه پشت سر هم روزه گرفتن، یا به شصت نفر مسکین غذا دادن .» این كفاره بر حسب ترتیب پرداخت می شود .

* اگر زن و مرد از روی آگاهی و با اختیار خود و عمدادر نهار رمضان آمیزش جنسی کردند بر هر دو قضاء و كفاره لازم می گردد، اما اگر زن مجبور باشد بروی كفاره نیست

چیزهای که روزه را باطل نمی کند

۱- خوردن یا اشامیدن از روی فراموشی یا اجبار، کسی که از روی فراموشی یا اجبار چیزی بخورد یا بیاشامد روزه اش صحیح است .

۲- استفراغ غیر ارادی، و بدون قصد، روزه را باطل نمی کند .

۳- مضمضه (آب در دهان کردن) و استنشاق (آب در بینی کردن) هنگام وضو گرفتن، روزه را باطل نمی کند مشروط بر اینکه مبالغه و زیاده روی نکند .

۴- سرمه کشیدن در چشم، همچنین چکاندن قطره در گوش و چشم روزه را باطل نمی کند .

۵- چشیدن طعم غذا بشرط اینکه از گلویش پایین نرود .

۶- فرو بردن آب دهان، روزه را باطل نمی کند .

۷- تزریق آمپول (وریدی و عضلانی) روزه را باطل نمی کند، اما سرم خوراکی باطل کننده است .

۸- مسواک زدن در هر وقتی که باشد اشکال ندارد هر چند همراه با برش و خمیر دندان باشد .

- ۹- به تاخیر انداختن غسل جنابت یا غسل (حیض) عادت ماهیانه و نفاس، تا بعد از طلوع فجر بهتر است، حضرت عایشه و ام سلمه می فرمایند: «گاهی پیامبر ﷺ صبح می نمودند (وفجر طلوع می کرد) در حالی که جنب بودند. آنگاه غسل می کردند و روزه می گرفتند».^۱
- ۱۰- احتلام شدن در نهار رمضان روزه را باطل نمی کند.
- ۱۱- ریختن آب سرد روی سر و یا دوش گرفتن، هیچ اشکالی ندارد.
- ۱۲- حجامت و همچنین خون گرفتن، روزه را باطل نمی کند، زیرا که در حدیث چنین آمده است: «پیامبر ﷺ در حالی که روزه بودند حجامت گرفتند».^۲
- ۱۳- بوسیدن و در آغوش گرفتن همسر، برای کسی که بتواند خود را کنترل نماید، و به همبستری (جماع) منجر نشود اشکالی ندارد، هر چند که پرهیز کردن از این امور افضلو بهتر است.
- ام المومنین عایشه رضی الله عنها می فرماید: «پیامبر ﷺ در حالی که روزه بودند. همسران خود را در آغوش می گرفت. و همچنین در حال روزه همسران را می بوسید. ولی ایشان خود را سخت در کنترل داشت».^۱
- ۱۴- استعمال عطر، بخور، و بوئیدن گل و ریحان هیچ اشکالی ندارد.
- ۱۵- استفاده از بخاخ (اسپری مخصوص) برای کسانی که دچار بیماری (آسم) تنگی نفس هستند، اشکالی ندارد.

کسانی که می توانند افطار کنند

- ۱- بیمار، خداوند متعال به شخص بیمار اجازه داده که (در صورتی که روزه باعث زیاد شدن یا طولانی شدن بیماریش شود، یا روزه برایش دشوار باشد) افطار کند، و هنگامی که بهبود یافت آن ایام را قضاء نماید. ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [بقره: ۱۸۴].

^۱- امام بخاری (۱۹۳۱) و مسلم (۱۰۹)

^۲- امام بخاری (۱۹۳۹)

^۱- امام بخاری (۱۹۲۸) و مسلم (۱۱۰۶)

اما بیماری که امید بهبودی و شفاء را ندارد روزه نگیرد و افطار کند و بجای هر روز از روزه رمضان به يك نفر مسکین غذا بدهد .

۲- مسافر، خداوند به شخص مسافر اجازه داده که روزه نگیرد، ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ...﴾ [بقره: ۱۸۴]. و همچنین پیامبر ﷺ فرموده است: «روزه گرفتن در سفر از بر و نیکی نیست».^۱

پس افضل و بهتر اینست که انسان از اجازه خداوند استفاده نماید، ولی اگر شخصی روزه اش صحیح است .
۳- زنان باردار و شیرده . اگر خانمهای باردار و شیرده ترس آسیب دیدن داشته باشند و نگران خود باشند در این صورت روزه نگیرند، و آن را قضاء نمایند.

اما اگر نگرانی آنها تنها برای فرزندان شان بود در این صورت علاوه از قضاء فدیة نیز (که عبارت است از غذا دادن به يك نفر مستمند و مسکین) باید بپردازند .

۴- پیرمردان و پیرزنان . دین مبین اسلام به انسانهای سالخورده، که اصلاً توانائی روزه گرفتن ندارند، اجازه داده روزه نگیرند، و فدیة بپردازند، و برای هر روز به يك نفر مسکین غذا بدهند .

خداوند می فرماید: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ﴾ [بقره: ۱۸۴]. «و بر کسانی که روزه برای آنها طاقت فرسا ست و توان آن را ندارند . واجب است فدیة بدهند که (عبارت است از) غذا دادن به يك مسکین است»

حضرت عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما فرموده است: «این آیه منسوخ نیست، پیر مرد و پیرزن سالخورده که نمی توانند روزه به يك نفر مستمند غذا بدهند».^۱

۵- خانمهای که در عادت ماهیانه، یا نفاس هستند . باید روزه نگیرند، و بعد از رمضان قضا نمایند .
ام المومنین عایشه رضی الله عنها می فرماید: «هرگاه به آن دچار می شدیم . به ما امر می شد که روزه را قضا کنیم . ولی به قضای نماز امر نمی شدیم».^۲

روزه های سنت

۱- شش روز از ماه شوال :

^۱- لیس من البر الصلیم فی السفر "امام بخاری (۱۹۴۶) و مسلم (۱۱۱۵)

^۱- امام بخاری (۴۵۰۵)

^۲- امام بخاری (۳۲۱) و مسلم (۳۳۵)

حضرت ابو ایب انصاری رضی الله عنه روایت می کند که پیامبر ﷺ فرمود: «کسی که ماه رمضان را روزه بگیرد آنگاه شش روز از ماه شوال بعد از آن را روزه‌دارد. مانند آن است که همه سال را روزه گرفته است».^۱

۲- روزهای دوشنبه و پنجشنبه :

حضرت ابو قتاده انصاری رضی الله عنه می گوید: از رسول خدا ﷺ در مورد روزه ءروز دوشنبه پرسیده شد، ایشان فرمودند: «در آن روز من متولد شده ام. و در آن روز بر من وحی نازل شده است».^۲

و حضرت اسامه بن زید رضی الله عنه روایت می کند که: پیامبر ﷺ روزهای دوشنبه و پنجشنبه روزه می گرفتند، و در این مورد سوال شدند، ایشان فرمودند: «روز دوشنبه و پنجشنبه اعمال بندگان عرضه می شود».^۱

۳- سه روز در هر ماه

حضرت عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما می گوید: رسول خدا ﷺ به من فرمود: «سه روز از هر ماه روزه بگیر. زیرا که خوبی به ده برابر آن می شود. و این مانند روزه گرفتن تمام سال می باشد».^۲

* مستحب است که این سه روز: ۱۳، ۱۴، ۱۵، هر ماه باشد.

حضرت ابوذر رضی الله عنه می گوید: رسول الله ﷺ فرمود: «ای ابوذر. هر گاه سه روز در ماه روزه گرفتی. پس سیزدهم، چهاردهم و پانزدهم روزه بگیر».^۳

۴- نه روز اول ماه ذی الحجه :

حضرت عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما روایت می کند که پیامبر خدا ﷺ فرموده است :

«در هیچ يك از روزهای سال انجام ستحب است که در روز نهم ماه ذی الحجه روزه بگیرند.

حضرت ابو قتاده رضی الله عنه می گوید: از رسول الله ﷺ درباره روزه روز عرفه سوال شد؟ فرمودند: «امیدوارم که خداوند (بخاطر روزه روز عرفه) گناهان سال قبل و بعدش را ببخشد».^۲

۶- روزه ماه محرم. یویژه تاسوعا و عاشورا :

^۱- امام مسلم (۱۱۶۴)

^۲- امام مسلم (۱۹۸/۱۱۶۲)

^۱- حدیث صحیح است، امام ابوداود (۲۴۳۶)

^۲- امام بخاری (۱۹۷۶) و مسلم (۱۱۵۹)

^۳- حدیث صحیح است. امام ترمذی (۷۶۱) و نسائی (۲۲۲/۴)

^۲- امام مسلم (۱۱۶۲) و ابو داود (۲۴۲۵)

حضرت ابو هريره رضی الله عنه روایت می کند که رسول الله ﷺ فرمود: «بهترین روزه بعد از ماه رمضان . ماه خدا محرم است ، و بهترین نماز بعد از نمازهای پنجگانه نماز شب است ».^۱

حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما می گوید : هنگامی که پیامبر ﷺ روز عاشورا را روزه گرفتند و دستور دادند که مسلمانان روزه بگیرند ، عرض شد یا رسول الله ، این روز روزی است که یهود و نصاری آن را بزرگ می دارند آنگاه ایشان فرمودند : «ان شاء الله . سال آینده روز نهم (تاسوعا) را روزه خواهیم گرفت» . اما قبل از آمدن سال آینده رسول خدا ﷺ وفات کردند.^۲

و در باره فضیلت آن فرموده است : «امیدوارم که خداوند روزه عاشورا را سبب کفاره گناهان سال گذشته قرار دهد».^۱

۷- روزه بیشتر ماه شعبان :

(رسول خدا ﷺ بیشتر ماه شعبان را روزه می گرفتند)^۲.

ام المومنین عایشه رضی الله عنها می فرماید: «من ندیدم که رسول خدا ﷺ یکماه کامل روزه بگیرد مگر ماه رمضان ، و ندیدم که در ماهی بیشتر ایامش روزه باشد ، مگر در ماه شعبان ».^۳

۸- يك روز در میان :

حضرت عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما می گوید :

رسول الله ﷺ فرمود: «محبوبترین روزه نزد خداوند روزه حضرت داود (ع) است . او يك روز را روزه می گرفت و يك روز را افطار می کرد ».^۴

ایامی که روزه گرفتن حرام است .

^۱- امام مسلم (۱۱۶۳) و ابو داود (۲۴۲۹)

^۲- امام مسلم (۱۱۲۳) و ابو داود (۲۴۲۴)

^۱- امام مسلم (۱۱۶۲) و ابوداود (۲۴۲۵)

^۲- بخاری (۱۹۰۷) و مسلم (۱۱۵۶/۱۷۵)

^۳- امام بخاری (۱۹۶۹) و مسلم (۱۱۵۶)

^۴- امام بخاری (۱۱۳۱) و امام مسلم (۱۱۵۹)

۱- دو روز عید، عید سعید فطر، و عید قربان. حضرت امیرالمومنین عمر بن خطاب رضی الله عنه می فرماید: «رسول الله ﷺ از روزه گرفتن این دو روز عید نهی کرده است، روز عید فطر، و روز عید قربان، که در آن از گوشت قربانیان می خورید».^۱

و همچنین حضرت ابو هریره رضی الله عنه روایت می کند که پیامبر ﷺ «از روزه این دو روز، روز عید فطر و قربان، نهی کرده است».^۲

۲- سه روز ایام تشریق، که عبارت است از یازدهم، دوازدهم و سیزدهم ماه ذی الحجه. حضرت ابو هریره رضی الله عنه روایت می کند که پیامبر ﷺ عبدالله بن حذافه رضیاله عنه را فرستاد تا اینکه در منی بگردد. به مردم بگوید که: «این سه روز را روزه نگیرید، زیرا که ایام خوردن و آشامیدن و ذکر خداوند عزو جل است».^۱

* لازم به تذکر است که حجاجی که متمتع یا قارن هستند اگر هدی قربانی نداشته باشند می توانند در این ایام تشریق روزه بگیرند.^۲

۳- روز شك، آن روز سی ام شعبان است که مردم بگو مگو درباره هلال رمضان دارند اما بخاطر ابر آلود بودن آسمان هلال روئیت نشده است، پس روزه گرفتن در آن روز به قصد احتیاط درست نیست و حرام است. حضرت عمار بن یاسر رضی الله عنهما می فرماید: «کسی که روز شك را روزه بگیرد، رسول خدا ابوالقاسم ﷺ را نافرمانی کرده است».^۱

۴- روزه مستحب زنان شوهر دار بدون اجازه شوهر حرام است زن حق ندارد بدون رضایت و اجازه شوهر روزه سنت بگیرد.

حضرت ابو هریره رضی الله عنه روایت می کند که رسول الله ﷺ فرموده است: «زن چنانچه شوهرش حاضر و مقیم باشد بدون رضایت و اجازه اش نباید روزه بگیرد».^۲

^۱-امام بخاری (۱۹۹۰) و مسلم (۱۱۳۷)

^۲-امام بخاری (۱۹۹۳) و مسلم (۱۱۳۸) روایت کرده اند ابو سعید خدری و عبدالله بن عمر و عایشه حدیث نهی از روزه گرفتن را در دو روز عید را روایت کرده اند.

^۱-حدیث صحیح است امام احمد (۵۱۳/۲)

^۲-امام بخاری (۱۹۹۷) از حضرت عایشه و عبدالله بن عمر روایت می کند که: پیامبر (ص) اجازه روزه گرفتن در ایام به کسی نداده، مگر کسانی که هدی قربانی نداشته باشند

^۱-حدیث صحیح است. امام ترمذی (۶۸۶) و ابو داود (۲۳۳۴) و نسائی (۱۵۳/۴) و ابن ماجه (۱۶۴۵)

ایامی که روزه گرفتن مکروه است

۱- روز جمعه، اختصاص روز جمعه برای روزه گرفتن کراهت دارد، مگر آنکه يك روز قبل و بعد آن روزه بگیرد. حضرت ابو هريره رضی الله عنه روایت می کند که پیامبر ﷺ فرموده است: «هیچ يك از شما روز جمعه روزه نگیرد مگر آنکه يك روز قبل یا بعد آن روزه بگیرد».^۱

۲- روز شنبه، تنها روز شنبه روزه گرفتن کراهت دارد. زیرا روزی است که یهود آن را بزرگ می دارد، شایسته است که مسلمانان با آنها مخالفت نماید، پس اگر خواست روزه بگیرد باید قبل و بعد آن نیز روزه بگیرد. عبدالله بن بسر سلمی از خواهرش صماء روایت می کند که پیامبر ﷺ فرموده است: «روز شنبه را روزه نگیرید، مگر روزه ای که بر شما فرض واجب شده است، اگر چیزی را (در روز شنبه) برای خوردن نیافتید، جز پوست انگور یا برگ درخت آن را بجوید و بخورید».^۱

۳- يك روز یا دو روز قبل از رمضان روزه گرفتن، کراهت دارد، حتی برخی به حرام بودن آن قائل هستند، مگر برای کسی که بر حسب عادت همیشگی خودش يك روز در میان روزه می گرفته است که با آن روز مصادف شده است مانعی ندارد.

پیامبر ﷺ فرموده است: «با يك یا دو روز روزه گرفتن به استقبال رضان نروید. مگر کسی که آن روز بر حسب عادت روزه می گرفته، پس روزه بگیرد».^۲

* در حدیث صحیح پیامبر ﷺ از روزه گرفتن بعد از نیمه شعبان نهی فرموده است.^۱

۴- دو روز یا بیشتر پشت سر هم بدون افطار و سحری روزه گرفتن، وصال نامیده می شود، پس بدین صورت روزه گرفتن کراهت دارد.

پیامبر ﷺ فرموده است: «از روزه وصال پرهیزید».

۱- امام بخاری (۵۱۹۲، ۵۳۶۰) و مسلم (۱۰۲۶)

۱- امام بخاری (۱۹۸۵) و مسلم (۱۱۴۴)

۱- حدیث صحیح است امام ابو داود (۲۴۲۱) و ترمذی (۷۴۴) و ابن ماجه (۱۷۲۶)

۲- امام بخاری (۱۹۱۴) و مسلم (۱۰۸۲)

۱- سنن ابو داود (۲۳۳۷) و ترمذی (۷۳۸)

صحابه عرض کردند: یا رسول الله شما خودتان روزه وصال می گیرید؟ در جواب فرمود: (همانا من مانند شما نیستم. زیرا پروردگارم به من غذا و آب می دهد).^۲

نماز تراویح

نماز تراویح سنت موکده است و ویژه شبهای رمضان می باشد که بعد از نماز عشاء با جماعت خوانده می شود. پیامبر ﷺ چندین شب همراه با اصحاب و یارانش بصورت جماعت برگزار نمودند، ولی در شبهای بعد که صحابه در مسجد پیامبر حاضر شدند حضرت رسول الله ﷺ برای نماز تراویح تشریف نیاوردند، هنگامی که صبح نمودند پیامبر ﷺ خطاب به صحابه فرمود: «من به این خاطر بیرون نشدم که مبدا این نماز بر شما فرض گردد».^۱ در حدیث دیگر پیامبر ﷺ امت اسلامی را به خواندن این نماز تشویق و ترغیب نموده است: «هر کس براساس ایمان به خدا و امید اجر ازوی ماه رمضان را قیام کند (و نماز بخواند) گناهان گذشته اش بخشیده می شود».^۲ درباره تعداد رکعت های نماز تراویح نزد علما و فقهای اسلام اختلاف آراء وجود دارد. برخی از علماء قائل به یازده رکعت بودن آن هستند، یعنی هشت رکعت تراویح و سه رکعت نماز شفع و وتر، می گویند که پیامبر ﷺ یازده رکعت خوانده همچنان که حضرت عایشه رضی الله عنهما می فرماید: «پیامبر ﷺ در ماه رمضان، و غیر رمضان بر یازده رکعت نمی افزودند».^۱ پس افضل و بهتر آن است که یازده رکعت خوانده شود. گروه دیگر از علماء و فقهای امت می فرمایند: تعداد رکعت های آن بیست رکعت می باشد و سه رکعت نماز شفع و وتر که مجموعاً ۲۳ رکعت است زیرا که در زمان عمر بن الخطاب صحابه و تابعین بیست رکعت می خواندند.^۲

^۲ - امام بخاری (۱۹۶۲) و (۱۹۶۵) و مسلم (۱۱۰۲) و (۱۱۰۳)

^۱ - صحیح بخاری (۱۱۲۹) و صحیح مسلم (۷۶۱)

^۲ - امام بخاری (۲۰۰۹) و مسلم (۷۵۹)

^۱ - امام بخاری (۱۱۴۷) و مسلم (۷۳۸)

^۲ - به موطاء امام مالك (۱۱۵/۱) و سنن بیهقی (۴۹۶/۲) رجوع شود

و برخی دیگر تعداد آن را ۳۶ رکعت گفته اند .

از روایت و کلام علماء چنین فهمیده می شود که نماز تراویح رکعات محدودی ندارد بلکه نماز شب دو رکعت ، دو رکعت است کم یا زیاد خواندن رکعات به طو لانی بودن قرائت یا کوتاه بودن آن بستگی دارد ، یعنی اگر قرائت کوتاه خواند ، همراه با طمانینه و آرامش بر تعداد رکعات بیفزاید و اگر قرائت نماز طو لانی نمود از تعداد رکعات بکاهد .

* لازم به یادآوری است که صحابه کرام و گذشتگان امت رضی الله عنهم اجمعین نماز تراویح را آرام و بدون عجله و طولانی بجای می آوردند .

* باید توجه داشته باشیم که این مسئله نباید باعث افتراق و جدائی مسلمین گردد.

* برای بدست آوردن ثواب و اجر قیام تمام شب شایسته است که همراه امام جماعت نماز را خواند تا اینکه امام از نماز فارغ و منصرف گردد.

اعتکاف

اعتکاف در لغت به معنی ماندن و درنگ کردن است ، و در اصطلاح شرع یعنی : ماندن و نشستن در مسجد همراه با قصد ونیت به خداوند .

اعتکاف بر دو گونه است :

۱- اعتکاف واجب ، آنکه شخص با نظر کردن بر خودش واجب گرداند .

۲- اعتکاف سنت ، یعنی شخص مسلمان بخاطر تقرب به خداوند و پیروی از رسول اکرم ﷺ در مسجد اعتکاف می نشیند ، بخصوص در ده روز آخر رمضان که تاکید بیشتری شده است .

قرآن کریم و سنت پیامبر ﷺ و همچنین اجماع بر مشروعیت آن دلالت می کند .

قرآن کریم می فرماید : ﴿ وَلَا تَبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ﴾ [بقره : ۱۸۷].

« هنگامی که در مساجد به اعتکاف نشسته اید با همسرانتان آمیزش نکنید ».

حضرت ام البنین عایشه رضی الله عنه می فرماید: «حضرت رسول الله ﷺ همیشه ده روز آخر ماه رمضان به اعتکاف می پرداخت تا اینکه خداوند او را وفات داد، پس همسرانش بعد از وی به اعتکاف نشستند».^۱
اما نووی می فرماید: مسلمانان بر استحباب اعتکاف اجماع دارند، بخصوص در ده روز آخر ماه رمضان که تاکید بیشتر دارد.^۲

ارکان اعتکاف

۱- نیت ۲- ماندن در مسجد

شروط اعتکاف کننده :

- ۱- مسلمان باشد، پس اعتکاف کافر درست نیست .
- ۲- عاقل و ممیز باشد، اعتکاف شخص دیوانه و بچه غیر ممیز صحیح نیست .
- ۳- پاکی از جنابت .
- ۴- پاکی از حیض و نفاس (برای خانها) و اعتکاف آنها باید با اجازه و رضایت همسران باشد .
- ۵- ماندن در مسجد، و افضل و بهتر اینست که مسجد جامع باشد .

آداب اعتکاف:

- ۱- خود را به نماز، ذکر و دعاء و استغفار و تلاوت قرآن و درود بر پیامبر ﷺ مشغول نماید .
 - ۲- از سخنان بیهوده اجتناب کند . و زبان خویش را جز به خوبی نگشاید .
 - ۳- در غیر رمضان برای معتکف مستحب است که روزه باشد .
 - ۴- در مسجد جامع باشد، تا اینکه برای شرکت در نماز جمعه از مسجد بیرون نشود .
- حضرت ام المومنین عایشه رضی الله عنها می فرماید :
- «شخص معتکف نباید به عیادت بیمار برود، و نه در تشیع جنازه شرکت کند، و نه زنی را لمس کند و نه همخواهی کند، و از مسجد مجز برای کار ضروری و قضای حاجت بیرون نشود، و اعتکاف بدون روزه درست نیست، و اعتکاف جز در مسجد جامع صحیح نیست».^۱

^۱- امام بخاری (۲۰۲۶) و امام مسلم (۱۱۷۲) روایت کرده اند

^۲- شرح صحیح مسلم (۳۲۴/۴)

^۱- امام ابو داود (۲۴۷۳) و بیهقی (۳۲۱/۴) روایت کرده اند .

آنچه اعتکاف را باطل می کند

- ۱- بیرون شدن بدون عذر و حاجت از مسجد .
- ۲- زایل شدن عقل . (دیوانگی و مستی)
- ۳- همبستری با همسران
- ۴- شروع شدن دوره ماهیانه و خون نفاس ، (پس برخاستن واجب است که در چنین حالتی فوری از مسجد بیرون شوند).

شب قدر

شب قدر بر همه شبهای سال فضیلت و برتری دارد بخاطر اینکه قرآن کریم در آن شب نازل شده است. خداوند می فرماید : ﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ (۱) وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ (۲) لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ (۳) تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ (۴) سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ (۵) ﴾ [قدر]. و در جای دیگر خداوند می فرماید : ﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ ﴾ [دخان : ۳]. «ما قرآن را در شبی مبارك و گرامی نازل کردیم»

پیامبر ﷺ درباره فضیلت این شب می فرماید: «کسی که در شب قدر براساس ایمان به خدا و امید اجر و پاداش از وی به نماز بایستد (و به عبادت مشغول شود) گناهان گذشته او بخشیده می شود»^۱.

شب قدر در یکی از شبهای ده روز آخر رمضان است بدین خاطر به زنده داری این ده روز آخر سفارش شده است . در حدیث آمده است : «شب قدر را در شبهای فرد ده شب آخر رمضان تلاش کنید»^۱.

پیامبر ﷺ در ده روز آخر رمضان سخت به عبادت مشغول می شدند چنانکه ام المومنین عایشه می فرماید : «هنگامی که ده روز آخر ماه رمضان فرا می رسید . رسول الله ﷺ شب بیدار می ماند و خانواده اش را بیدار می کرد و سخت به عبادت مشغول می شد»^۲.

^۱- امام بخاری (۲۰۱۴) و مسلم (۷۶۰) روایت کرده اند

^۱- امام بخاری (۲۰۱۷)

از حضرت عایشه روایت شده است که می فرماید: به رسول الله ﷺ گفتم: اگر دانستم کدام شب قدر است چه بگویم؟ پیامبر ﷺ فرمودند: بگو: «اللهم انك عفو تحب العفو فاعف عني»
«پروردگارا: بی شک تو بسیار آمرزنده ای و آمرزش را دوست می داری. پس مرا ببامرز».^۲

زکات فطر

زکات فطر، بر همه مسلمانان، زن و مرد، کوچک و بزرگ، آزاد و برده واجب است.
حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما می فرماید: «رسول الله ﷺ زکات فطر را به مقدار يك «صاع» از خرما یا جو بر هر برده و آزاده، مرد و زن، کوچک و بزرگ، از مسلمانان فرض گردانید. و امر فرمودند که پیش از بیرون رفتن مردم برای نماز (عید) پرداخت شود».^۲

حکمت آن :

بخاطر نقص، لغو و سخنان بیهوده و لغزشها و خللهای که در روزه انسان بوجود آمده، و همچنین بخاطر اینکه کمک و مددی باشد برای فقراء و مستمندان تا بتوانند در روز عید جشن در شادی شریک باشند پیامبر اسلام ﷺ زکات فطر را واجب گردانیده است.

حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما می فرماید: «پیامبر خدا ﷺ بخاطر پاکیزگی و تزکیه روزه دار از امور بیهوده و ناشایست. بخاطر اینکه غذا و رزقی برای مستمندان باشد. زکات فطر را واجب گردانید. پس کسی که قبل از نماز عید آن را اداء کند. زکات پذیرفته شده است. و کسی که آن را بعد از نماز اداء نماید، صدقه ای از صدقات محسوب می شود».^۱

بر چه کسانی واجب است؟

^۲- امام بخاری (۲۰۲۴) و مسلم (۱۱۷۴)

^۳- حدیث صحیح است امام ترمذی (۳۸۱۳) و ابن ماجه (۳۸۵۰) و احمد (۱۷۱/۶)

^۱- پیمانۀ کیل است که تقریباً برابر با ۲ کیلو و چهارصد و هشتاد گرم می باشد ولی برای احتیاط بهتر است که ۳ کیلو پرداخت نماید

^۲- امام بخاری (۱۵۰۳) و مسلم (۹۸۴)

^۱- حدیث حسن است، امام ابو داود (۱۶۰۹) و ابن ماجه (۱۸۲۷) روایت کرده اند

بر تمام کسانی که تا آخرین غروب آفتاب روز رمضان زنده هستند زکات فطر واجب است .
پس بر هر مسلمان واجب است که از خودش و همچنین کسانی که نفقه آنها برعهده اش است مانند: فرزند و همسر ، پدر و مادر ، زکات فطر را پرداخت نماید . مشروط بر اینکه در شب عید علاوه از قوت و نیاز ضروری خود و فرزندان چیزی اضافه داشته باشد .

مقدار و نوع آن :

مقدار زکات فطر يك صاع از غذا و قوتی است که مصرف آن در میان مردم بیشتر رواج دارد .
در احادیث برخی از انواع آنها ذکر شده مانند: «گندم ، جو ، کشمش ، خرما، کشک»^۱.
* اکنون بیشتر مردم برنج مصرف می کنند می توان برنج را بعنوان زکات فطر پرداخت نمود .
* امام نووی می فرماید : «عموم فقهاء پرداخت قیمت زکات جایز نمی دانند ، ولی ابو حنیفه آنرا جایز دانسته است»^۲.

زمان پرداخت :

جایز است از اول ماه رمضان پرداخت کرد ، و مستحب است که یکروز یا دوزروز قبل از عید پرداخت شود ، تا قبل از نماز عید می توان پرداخت کرد ، اما اگر تابعد از نماز عید تاخیر نمود صدقه ای از صدقات بشمار می آید .
* به کسانی که مستحق زکات هستند زکات فطر پرداخت می شود که عبارتند از هشت گروهی که قرآن کریم آنها را نام برده است: ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ [توبه: ۶۰].
«زکاتها برای فقراء و مساکین و کار گزاران جمع آوری آن و کسانی که (برای گروید نشان به اسلام و همچنین پایداریشان بردین) جلب محبتشان می شود ، برای (آزادی) بردگان ، و (پرداخت بدهی) بدهکاران ، و (به مجاهدان) در راه خدا ، و واماندگان در راه می باشد».

نماز عید:

^۱ - به صحیح مسلم (۹۸۴، ۹۸۵) و شرح امام نووی (۴/۶۹) رجوع شود

^۲ - شرح صحیح مسلم (۴/۶۹)

پس از پایان ماه رمضان، همه مسلمانان جشن می گیرند و برای ادای شکر پروردگار که به آنها توفیق روزه ماه رمضان داده است، نماز عید را ادا می کنند .

* نماز عید سنت موکده است، و برخی از علماء قائل به وجوب آن هستند .

* مستحب است که نماز عید در عیدگاه خوانده شود، چنانکه پیامبر ﷺ در عیدگاه نماز می خواندند، ولی اگر ضرورتی یا عذری باشد می توان در مسجد خواند .

* نماز عید از شعائر دین اسلام است شایسته است که زن و مرد مسلمان جهت ادای آن در جماعت شرکت کنند. حضرت ام عطیه رضی الله عنها می فرماید: «پیامبر ﷺ به ما فرمان داد که در روز عید دختران بالغ و آنهای که در خانه عایشان پرده نشین هستند با خود به عیدگاه بیرون ببریم .. اما انهای که در دوره ماهیانه هستند نماز نخوانند ولی در خیر و دعای مسلمانان شرکت کنند»^۱.

* نماز عید دو رکعت است، که در رکعت اول بعد از تکبیره الاحرام هفت بار، الله اکبر گفته می شود، و در رکعت دوم بعد از بلند شدن از سجده و قبل از سوره فاتحه، پنج بار الله اکبر گفته می شود .
بعد از ادای نماز امام به ایراد خطبه می پردازد . *

آداب و مستحبات روز عید :

غسل کردن، پوشیدن لباس نو، استعمال بوی خوش، گرفتن مو و ناخن، خوردن چند دانه خرما (در عید فطر، اما در عید قربان سنت است بعد از نماز از گوشت قربانی خود بخورد) تکبیر گویان به سوی عیدگاه رفتن، صدقه دادن، رفتن از راهی و برگشتن از راه دیگر و همچنین تبریک گفتن به یکدیگر و اظهار سرور و خوشی در روز عید از جمله آداب و مستحبات روز عید بشمار می آید .

^۱—امام بخاری (۱۹۰۳) روایت کرده است .

در پایان از خدای عز و جل مسئلت دارم که این عمل ناچیز را از بنده گنکارش بپذیرد و در نامه اعمالم قرار دهد و ذخیره روزی که ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ﴾ (۸۸) إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿[شعراء: ۸۹، ۸۸].
«بگرداند و امیدوارم که از گناهان و لغزشهایم در گذرد» «ربنا لا تواخذنا ان نسينا او اخطا ..»
پروردگارا تورا براین توفیق، شکر و سپاس می گویم، و بفرستاده ات محمد مصطفی ﷺ درود و سلام می فرستم .

و الحمد لله رب العالمين

التماس دعای خیر

حسین تاجی گله داری

۲۸ رجب ۱۴۲۲ هـ

برابر با ۲۴ مهر ماه ۱۳۸۰ ش